

намереннями работать по специальности, оценке уровня собственной профессиональной подготовки.

Ключевые слова: установки, профессиональные установки, выпускники инженерных специальностей.

Liashenko N. O., Sappa G.-M. M. Professional attitudes of the graduates from engineering specialties

The results of sociological research of professional attitudes of the graduates of engineering specialties are studied; problems, which interfere their work in the specialty, are revealed. Professional attitudes are formed according to the motives of choosing the profession, intentions to work in the specialty, assessing the level of their own training.

As a result of sociological research of the graduates of engineering specialties we have revealed that the leading motives for getting higher education are weakly bound to getting professional knowledge in their specialties and the intentions to work in the specialties, but focused on the desire to defer employment, to obtain higher status, interesting profession and better-paid jobs in general. The choice of the faculty and the specialty is primarily associated with the easy entrance, and low probability of expulsion, the possibility of entering here because of the low points. These are the «situational» factors, slightly stimulating educational activities. Half of the respondents is not going to work in the profession, pointing out that they do not like it, it is low-paid and of low prestige, although while choosing the place of work they primarily orient on the earnings, opportunity for professional growth, diverse and creative nature of the work. During the training the attitude of every second respondent to the specialty has become worse.

Thus, the reluctance of the graduates to work in the specialty is due to: orientation for admission to get a higher education rather than professional knowledge; low level of their professional competence and dissatisfaction of assessing the profession in the labor market.

Keywords: attitudes, professional attitudes, graduates of engineering specialties.

УДК 316.612

Н. М. Семке,

К. А. Агаларова

ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано гендерні зміни у складі українського парламенту за роки незалежності України. Особливий акцент зроблено на формуванні останнього (восьмого) скликання парламенту та його результати у гендерному вимірі. Зроблено висновок, що гендерна структура нинішньої Верховної Ради, незважаючи на позитивні зрушення, свідчить про чіткий «чоловічий» профіль української законодавчої влади. Наведено також дані, що свідчать про гендерний дисбаланс у складі вищого виконавчого органу влади в Україні – Кабінету Міністрів.

© Семке Н. М.,

Агаларова К. А., 2015

Автори дійшли висновку, що гендерні розходження у складі політичної та державної влади є багато в чому не причиною, а наслідком усіх інших гендерних диспропорцій, у першу чергу, економічних. Політичне представництво – це тільки верхівка айсберга, в основі якого перебувають нерівності на ринку праці, у доступі до економічних ресурсів, у володінні власністю.

Ключові слова: гендерна асиметрія, гендерна рівність, гендерний баланс, українська політика, депутат, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України.

Постановка проблеми. Однією з ключових характеристик демократичного розвитку ХХ століття є отримання жінками, в більшості країн світу, права на участь у політичному житті. Подолання гендерної нерівності в усіх сферах суспільного розвитку, ліквідація усіх форм дискримінації відносно будь-якої статі, впровадження гендерного підходу у всю систему державного і громадського життя стало невід'ємною частиною державної політики.

Гендерний вимір політики та проблеми жіночої політичної участі стали важливою сферою дослідницького інтересу в Західній Європі й Америці у другій половині ХХ століття. За останні 50 років під впливом соціальних і культурних змін і жіночого руху відбулися істотні зрушення в політичній участі жінок.

Діючі механізми та інструментарії забезпечення гендерної рівності в Україні дотепер залишаються недосконалими. Це не дозволяє докорінно протидіяти гендерній нерівності, викорінювати наявні стереотипи про ролі жінок і чоловіків у суспільстві, а також у повному обсязі досягти цілей державної політики зі створення умов для реалізації рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Виходячи з цього, обрана тема є досить актуальною.

Стан дослідження. В українській науці теоретичні основи формування гендерної рівності у політичній сфері наведені в роботах Н. Грицяк, Т. Мірошник, О. Качаного та ін. Вагомий внесок у дослідження гендерної проблематики своїми працями зробили Н. Гапон, Н. Дармограй, Т. Журженко, О. Іващенко, К. Левченко, Л. Лобанова, С. Павличко, Е. Руднева, А. Смоляр та ін. Механізми залучення жінок до політичної діяльності проаналізовані в роботах О. Кулачек, К. Поліщук, О. Дашковської, І. Лазар.

Метою цієї статті є гендерний аналіз складу вищих органів влади України: Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України.

Виклад основного матеріалу. Під гендерною асиметрією ми розуміємо непропорційну представленість соціальних і культурних ролей обох статей, а також уявлень про них у різних сферах життя.

Друга половина ХХ століття характеризується проривом жінок у вищі ешелони влади. Це, в основному, характерно для Західної Європи, Південно-Східної Азії, Латинської Америки. Вігдіс Фіннбогадоттір (Ісландія) була першою жінкою у світі, обраною на демократичних виборах на посаду голови держави. Вона була президентом країни з

1980 по 1996 роки. Сьогодні, будучи Послом доброї волі ЮНЕСКО, вона, як і раніше, веде безустанну роботу із захисту прав жінок, сприяє їх освіті та стійкому розвитку. Корасон Акіно, президент Філіппін в 1986–1992 роках, прийшла до влади шляхом мирного відлучення від влади президента Фердинанда Маркоса в 1986 р. Вона стала першою жінкою-президентом в Азії. Віолетта Торрес ДЕ Чаморро, президент Нікарагуа з 1990 по 1997 роки, була обрана від опозиційної коаліції. Здійснила в країні процес національного примирення, відмінила обов'язкову військову службу, лібералізувала економіку.

Помітно став коліватися чоловічий стереотип мислення: політика – для чоловіків, кухня, діти – для жінок.

Усього жінки займали пост глави держави в 35 країнах. Позитивні зрушення відносно представленості жінок у національних парламентах усюди у світі відбуваються повільно, але неухильно. В 1995 році жінки становили в середньому 10 % депутатського корпусу нижніх палат або однопалатних парламентів. До квітня 2009 року цей показник збільшився до 17 % [1, с. 135]. В комітеті виборців України зазначають, що в середньому в парламентах світу – 22 % жінок [2].

Більше 40 % жінок-депутатів налічується в парламентах Куби, Швеції, ПАР, Сенегалу, Фінляндії, Еквадору, Нікарагуа. В Америці – понад 25 %, у країнах Євросоюзу практично кожен четвертий депутат парламенту – жінка.

Світовий досвід парламентаризму свідчить про те, що якщо в законодавчому органі 10 % місць займають жінки, те це полегшує прийняття законів стосовно захисту дітей.

Якщо ж 20–30 % місць зайняті жінками, тоді всі програми, що відбивають інтереси жіночого населення, реалізуються набагато швидше та ефективніше. Не випадково ООН у всіх документах дотримується суворого принципу – без участі та наділення владними повноваженнями жінок не можуть бути знайдені надійні рішення в суспільстві, якому загрожують соціальні, економічні та інші проблеми.

Однак слід зазначити, що в усім світі у сфері державного управління на рівні посад, пов'язаних із прийняттям рішень, як і раніше, відсутній гендерний баланс. Як зазначалось вище, представництво жінок у національних парламентах становить у середньому 22 %. Частка жінок і серед міністрів також становить у середньому 17 %. Ще більш недоступні вищі посади: тільки 7 з 150 обраних глав держав і тільки 11 з 192 глав урядів у світі – жінки. Аналогічна ситуація склалася на рівні місцевого самоврядування: у всіх регіонах світу жінки досить незначно представлені серед членів місцевих рад, а ще більшою мірою – серед мерів.

Як свідчать результати останніх парламентських виборів в Україні, для нашої країни також властиві загальносвітові тенденції: повільно, але неухильно зростає кількість жінок у Верховній Раді України (див. табл. 1).

Таблиця 1

Представництво жінок у парламенті України*

Скликання	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Роки	1990–1994	1994–1998	1998–2002	2002–2006	2006–2007	2007–2012	2012–2014	2014
Тип виборчої системи	М	М	М/П	М/П	П	П	М/П	М/П
Кількість депутатів	445	414	448	450	450	450	450	423
Кількість чоловіків	434	396	412	422	408	408	404	373
Кількість жінок-депутатів	11	18	34	28	42	42	46	50
У % співвідношенні	2,5	4,3	7,5	6,2	9,3	9,3	10,2	11,8

Примітки: М – мажоритарна виборча система; П – пропорційна виборча система; М/П – мажоритарно-пропорційна виборча система.

Якщо в першому скликанні українського парламенту (1990–1994) було 11 жінок, усього лише 2,5 % від його загального складу, то в другому скликанні (1994–1998) представництво жінок у парламенті зросло до 18 (4,3 %). У третім скликанні у Верховну Раду було обрано 34 жінки, що відповідало 7,5 % загального складу парламенту. У четвертому скликанні спостерігається деяке зниження чисельності складу жінок депутатів Верховної Ради. Але наступні скликання свідчать про повільний, але стабільний зріст представництва жінок в українському парламенті. Так, у п'ятому та шостому скликаннях у складі депутатів українського парламенту було по 42 жінки, у сьомому скликанні їхня чисельність зросла до 46 чоловік, у восьмому скликанні також спостерігається збільшення числа представниць прекрасної статі.

В 2014 році вибори в український парламент за партійними списками вперше проходили по квотах, які визначали мінімальну чисельність жінок у виборчих списках. Відповідно до норми закону України «Про політичні партії в Україні» жінок повинно було бути не менш 30 % від загальної чисельності кандидатів у депутати. Фактично в списках 20 з 29 зареєстрованих партій, поданих у ЦИК, кількість жінок була менше, ніж передбачено законом.

Аналіз виборчих списків політичних партій, які перебороли 5 % виборчий бар'єр і пройшли в парламент, показує, що формальна

* Таблицю складено на підставі аналізу списку депутатів відповідного скликання.

більшість із цих політичних сил дотримувалися норми закону (див. табл. 2).

Таблиця 2

Представництво жінок у виборчих списках політичних сил (2014 р.)*

Політична сила	Кількість зареєстрованих кандидатів у цілому	Кількість зареєстрованих кандидатів-жінок	Кількість зареєстрованих кандидатів-жінок у %
Блок Петра Порошенка	193	36	18,6
Народний фронт	221	68	30,7
Об'єднання «Самопоміч»	60	14	23,3
Опозиційний блок	194	64	33,0
Радикальна партія Олега Ляшка	219	65	29,7
Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	213	65	30,5

Але більш уважний погляд на список кандидатів у депутати свідчить, що жінки, в основному, приставлені наприкінці списку, тобто в його непрохідній частині. Наприклад, у першій двадцятці виборчого списку Радикальної партії Олега Ляшка представлені дві жінки, в останній двадцятці – шістнадцять жінок. В Опозиційному блоці: перша двадцятка – три жінки, остання двадцятка – п'ятнадцять.

Що ж стосується висунання жінок кандидатами в депутати від політичних партій по мажоритарних округах, то тут спостерігається повний гендерний дисбаланс. Блок Петра Порошенка висунув своїх представників у 171 виборчому окрузі, й тільки в 6 з них претендентами на депутатські мандати були жінки (3,5 % від загальної кількості кандидатів у депутати від партії по мажоритарних округах). У 140 виборчих округах висунув своїх претендентів на місця в парламенті Народний фронт, жінок серед них було тільки 11 (7,8 %).

В 2014 році 48 жінок пройшли в парламент України по загальнодержавному багатомандатному окрузі й тільки дві – по окремих виборчих округах – по 116-му виборчому окрузі представник від об'єднання «Самопоміч» і по 117-му – представник від Блоку Петра Порошенка. Обидва округи перебувають у Львівській області.

* Таблицю складено на підставі даних ЦВК (див.: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp400?PT001F01=910#>).

Представництво жінок у складі депутатських фракцій восьмого скликання Верховної Ради України виглядає так (див. табл. 3).

Дані таблиці показують, що найбільше жінок у парламенті – це представники Блоку Петра Порошенка – 15 чоловік, друге й третє місця розділяють Народний фронт й об'єднання «Самопоміч» – по 12 чоловік. Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» представлено 5 жінками. Фракції Радикальної партії Олега Ляшка та Опозиційного блоку нараховують у своїх рядах тільки по 3 жінки. Але уявлення про гендерний баланс у складі фракцій дає не загальна кількість жінок-депутатів, а співвідношення жінок у кожній конкретній фракції до її загального представництва в парламенті. За цим критерієм найвищий показник в об'єднанні «Самопоміч», у якому жінки становлять більше третини членів фракції (37,5 %), на другому місці – об'єднання «Батьківщина» (26 %).

Уперше в історії Верховної Ради України до складу керівництва парламенту увійшла жінка – депутат від об'єднання «Самопоміч» Оксана Сироїд.

Таблиця 3

Представництво жінок у складі депутатських фракцій восьмого скликання Верховної Ради України*

Найменування фракції	Загальна чисельність представництва в парламенті	Чисельність жінок у фракції	Чисельність жінок у % (від загальної чисельності представництва фракції у парламенті)
Блок Петра Порошенка	148	15	10
Народний фронт	81	12	15
Об'єднання «Самопоміч»	32	12	37,5
Опозиційний блок	40	3	7,5
Радикальна партія Олега Ляшка	22	3	14
Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	19	5	26

У складі Верховної Ради України працює 27 комітетів, 6 з них очолюють жінки. Це теж найбільш високий показник порівняно з попередніми скликаннями Верховної Ради. Наприклад, у сьомому скликанні головами комітетів були чотири жінки, у шостому – три.

*Таблицю складено на підставі аналізу списку депутатських фракцій VIII скликання Верховної Ради України.

У восьмому скликанні жінки очолюють комітет у закордонних справах, з питань європейської інтеграції, з питань охорони здоров'я, з питань свободи слова та інформаційної політики, з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, з питань науки й освіти.

Найбільша кількість жінок у комітеті з питань охорони здоров'я – 6 з 12. П'ять жінок працюють у комітеті з питань європейської інтеграції, чотири – увійшли до комітету у закордонних справах. Комітети з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування, з питань культури і духовності, з питань національної безпеки і оборони, з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, з питань податкової та митної політики, з питань свободи слова та інформаційної політики, з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення – представлені трьома жінками.

По дві жінки увійшли до складу таких комітетів: з питань економічної політики; з питань правової політики та правосуддя; з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин; а також з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України.

Ще в 5 комітетах працює тільки по одній жінці-депутату – з питань будівництва, містобудування та житлово-комунального господарства; з питань інформатизації та зв'язку; з питань науки і освіти; з питань промислової політики та підприємництва; з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму.

У складі наступних семи комітетів парламентарки відсутні. Це комітети: з питань бюджету; з питань аграрної політики та земельних відносин; з питань у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю; з питань транспорту; з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності; з питань фінансової політики та банківської діяльності; з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської аварії.

Таким чином, очевидно, що гендерна структура нинішньої Верховної Ради, незважаючи на позитивні зрушення, свідчить про чіткий «чоловічий» профіль української законодавчої влади.

Кабінет Міністрів України – вищий орган виконавчої влади в Україні. Головою Кабінету Міністрів є Прем'єр-міністр, що призначається Верховною радою України за поданням Президента України.

За період з 1991 р. по теперішній час Кабінет Міністрів формувався 18 разів. Главами уряду були 14 політиків, серед них тільки одна жінка – Тимошенко Юлія Володимирівна. Вона очолювала уряд двічі – в 2005 році й у 2007–2010 роках.

У складі шести урядів (1992–1993; 1993–1995; 1995–1996; 1996; 2005–2006; 2006–2007) на міністерських постах жінки взагалі не

були представлені. По одній жінці працювало міністрами в сімох урядах. Не є виключенням і уряд, що очолювала жінка. В уряді під керівництвом Пустовойтенка В. П. (1997–1999) і Азарова М. Я. (2012–2014) жінки займали три міністерські пости. У складі Кабінету Міністрів, сформованого за підсумками парламентських виборів 2014 р., міністерські пости займають тільки дві жінки (10 % від облікового складу міністрів).

Наведені дані свідчать про гендерний дисбаланс у складі вищого виконавчого органу політичної влади України.

Висновки. Такі гендерні розходження у складі політичної і державної влади є багато в чому не причиною, а наслідком усіх інших гендерних диспропорцій, у першу чергу, економічних. Політичне представництво – це тільки верхівка айсберга, в основі якого перебувають нерівності на ринку праці, у доступі до економічних ресурсів, у володінні власністю. Сучасний політичний процес в Україні влаштований таким чином, що ніякими декретами неможливо домогтися гендерного вирівнювання політичного представництва доти, поки політичні та економічні сили, що визначають результати електоральних процесів, не побачать, що жінки можуть виражати і захищати їхні інтереси. Або ж поки економічна незалежність жінок не створить умови й не зажадає політичного представництва.

Обмежена участь жінок у політичному житті, відсторонення жінок від влади на будь-якому рівні негативно позначається на ефективності держави і його політиків. Адже жінки здатні привнести в політику інший комплекс критеріїв, відкрити нові перспективи в політичному діалозі, змінити традиційний стиль управління під кутом зору більшого взаєморозуміння, погодженості дій і гуманістичних орієнтирів. І нарешті, найважливіше: жінка як мати формує майбутнє покоління – від її освіченості, соціального статусу та здоров'я залежить, яким буде людство в найближчому майбутньому.

Список використаних джерел: 1. Женщины мира в 2010 году. Тенденции и статистика / ООН. – Нью-Йорк : ООН, 2012. – 319 с. 2. У новій Раді буде найбільша кількість жінок-депутатів за всі роки незалежності – дослідження [Електронний ресурс] / УНІАН. – 12.11.2014. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/1008436-u-noviy-radi-bude-naybilsha-kilkist-jinok-deputativ-za-vsi-roki-nezaleznosti-doslidjennya.html>.

Надійшла до редколегії 21.04.2015

Семке Н. Н., Агаларова К. А. Гендерная асимметрия украинской политики

Проанализированы гендерные изменения в составе украинского парламента за годы независимости Украины. Особый акцент сделан на то, как формировался последний (восьмой) созыв парламента и каковы его результаты в

гендерном измерении. Сделан вывод, что гендерная структура нынешней Верховной Рады, несмотря на позитивные сдвиги, свидетельствует о чётком «мужском» профиле украинской законодательной власти. Приведены также данные, свидетельствующие о гендерном дисбалансе в составе высшего исполнительного органа власти в Украине – Кабинета Министров.

Авторы пришли к выводу, что гендерные различия в составе политической и государственной власти являются во многом не причиной, а следствием всех других гендерных диспропорций, в первую очередь, экономических. Политическое представительство – это только верхушка айсберга, в основании которого находятся неравенства на рынке труда, в доступе к экономическим ресурсам, во владении собственностью.

Ключевые слова: гендерная асимметрия, гендерное равенство, гендерный баланс, украинская политика, депутат, Верховная Рада Украины, Кабинет Министров Украины.

Semke N. N., Ahalarova K. A. Gender asymmetry of Ukrainian politics

During last 50 years there were essential changes in political participation of women. It is shown in the fact that in several countries women took up or take up now a post of Head of the State, number of women in deputy corps of lower house or one-chamber parliament constantly grows. Currently, number of women in the whole number of world parliamentarians is 20 %. World experience of parliamentarism testifies that if legislative body consists of women on 10 %, this facilitates adoption of laws for children defence. If legislative body consists of women on 20–30 %, all programs about women' interests are realized much more faster and more efficiently.

Gender changes in structure of Ukrainian parliament during years of independence of Ukraine are analyzed. Particular accent is made on the formation of the last one (the eighth) parliament convocation and its results in the gender aspect. The conclusion was made that the gender structure of Verkhovna Rada has strict «man» profile of Ukrainian legislature, despite of all positive changes. The article also contains data about gender misbalance in the structure of the supreme executive organ in Ukraine – the Cabinet of Ministers.

Gender differences in the structure of political and governmental authorities are not the reason but the consequences of all another gender disproportions, first of all economic ones. Political representation is only the top of the iceberg, below it there are inequalities in labour-market, access to economic resources and to possession of property.

Keywords: gender asymmetry, gender equality, gender balance, Ukrainian politics, deputy, Verkhovna Rada of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine.

